Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет уорт „Ямде лий" редакций.

СТАРШИЙ ВОЖАТЫЙЫН КАҤАШЫЖЕ

Каникул жапыште отрядлан мом ыштыман?

Каникул жапыште отряд лийман мо?

— Каникул годым отрядлан пашам ыштыман огыл, йоча-шамычлан канаман. Сборым да нойыктарыше кужу совещаний-шамычым молан эртараш,—манат южышт.

Тыге кужу погынымашым, заседанийым, совещанийым эртарыме семын отряд пашам ыштышаш ыле гын, чынын ойышт дене келшашат лиеш ыле. Но пионерский илыш тыге эртыже манын, кӧ каласен?

Каникул—тиде ече, коньки, изитер, интересный книга-шамыч, музей, кино, театр, катокысо чапле ий, луман курык, спортивный состязаний, значоклан нормым сдатлымаш. Пытартышлан Йошкар шеран дед мороз да моло дене сӧрастарыме, потолокыш шумеш шушо ужар елко.

Отрядлан каникул годым мом ыштыман? Ик отряд совет тидым решитлаш тевe мом ыштен: совет член-шамыч 34 лестык кагазым ямдыленыт. Кагазеш: „каникул жапыште тый мом ыштынет, вашмутым пу",—манын возеныт. Тиде кагаз-шамычым нуно йоча-шамычлан пуэденыт, а кастен вашмут пуман кагаз-шамычым мӧнгеш погеныт. Тушто лу планым ышташ ситышым возымо улмаш. Отряд совет тыжечын эн интересныйжым ойырен налын. Сборышто отряд тиде планым каҥашен да приниматлен.

Тыге ыштыме йӧн кӧлан келша гын, шкендан отрядыштыда эртарыза. Адак вес семынат ышташ лиеш. Теве—сборышто каникул жапыште мом ыштыме нерген каҥашыман. Отрядлан йоча-шамыч шкеак планым ыштышаш улыт.

Каникул годым пеш шуко интересный пашам ышташ лиеш. Но тиде планыште отрядлан кок-кум паша лиеш гын, сита. Утыжым ышташ ок кӱл. Моло жапым йоча шке шонымыжо семын эртарыже, но иктым мондыман огыл, йоча сайын канyже.

Мый тыланда икмыняр пашам ыштыме нерген каҥашынем.

Костюмированный вечер. Вечерыште елка лиеш. Чыла пионер-шамыч костюман лийыт. Костюмым кажне шке семынже сӧрастарыже. Отряд совет эн сай костюмым ыштышылан ончыл премийым ямдыла гын, пеш сай ыле.

Военный модыш. Тыгай модыш шуко тӱрлӧ улыт. Отряд шкалавже эн сайжым („пограничники", „красные и синие", „спрятанное знамя" да молат) налын кертеш. Эн ончыч модышлан ямдылалтман: модмо планым ышташ, верым ойыраш, „оружийым" ямдылаш („пулемет - трещеткым", „винтовко", моло-шамычым), чыла пионерын ече уло, але уке—терген. Кӧн уке гын, мун пуаш. Пионер Морзе азбукым да корно знакым шинча мо?—палаш. Кӧ ок шинче гын, туныктыман. Вет нуно чыла модышышто пеш кӱлыт. Командир ден красноармеец-шамычым модышышто участвоватлаш да полышым пуаш ӱжыктыман.

Отрядысе эн сай лыжник, конькобежец верч соревнований. Тидым икмыняр тренировкым ыштыме деч вара иже эртыман. Кажне ен посна тренироватлалтын кертеш. Кӧн шӱм таза огыл гын, соревнованийыш огыт пуртал.

Чодрашке прогулко. Тушко каяш посна планым ыштыме ок кӱл. Кайза да айыр ончен, телым чодран могай улмыжым, тудын телым кузе илымыжым эскерыза. Чодраш каймыда годым пеленда кочкышым, кӱзым, котелокым налаш ида мондо. Темдан дене пырля биологийым туныктышо кая гын, путырак сай лиеш. Тудо тланда палыдымым ончыктен, умылтарен кертеш.

* * *

Каникул деч ончыч отряд советлан да чыла отряд-шамычлан теве адак мом мондыман огыл. Каникулыш сай эртараш, тудым сай отметке дене куанен, веселан вашлийман. Тидлан отрядлаште иктынат плохо отметке ынже лий. Шке йолташдам ончык лукташ полшыза.

Старший вожатый ВИКТОР ОРЛОВЫН статьяже гыч кучыкын.

Шор-Унчо пелъ кыдалаш школын (Морко район) 3-шо классыште сай тунемше-пионерка Гребнева Зоя. Тудо район художественный олимпиадыште первой верым налын.

Фото Я. Ф. Бекшеевын.

Школлаште теле каникул нерген

Комсомолын Центральный Комитетше 1938—1939 ийыште теле каникулым эртарыме нерген пунчалым приниматлен.

ВЛКСМ ЦК, обком, крайком, комсомолын нацреспублик ЦК, горком, райком да первичный комсомольский организаций - шамычлан теле каникул эртарашлан сайын ямдылалтмашым, тунемше-шамычым здоровый да культурный канышдене обеспечитлаш обязатлен.

Калык образований орган, профсоюзный организаций, физкультур да спорт паша дене комитет, осоавиахим совет-шамыч дене да родитель-шамыч дене теле каникул кечын комсомольский организаций - шамыч новогодний елкым да массовый йоча пайремым, тунемше - шамычым мемнан элын знатный енже-шамыч дене вашлиймашым, лыжный да конькобежный соревнованийым, экскурсийым, походым, военизированный модышым да поход-шамычым организоватлышаш улыт.

ВЛКСМ ЦК, теле каникул жапыште йоча пӧртласе воспитанник-шамыч дене пашам ыштен шогышаш нергеште комсомольский организаций-шамычлан особый вниманийым обратитлаш кӱштен.

Соревнованийыште сеҥыше школлан 1000 теҥге премий

ВЛКСМ Обком бюрон пунчалже почеш ВЛКСМын XX-шо идалыкше лумеш социалистический соревнованийым шарыме ыле.

Тиде соревнованийыште сеҥыше школын пионер комнатышым оборудоватлаш 1000 теҥге премий пумо нерген Марийский АССР Наркомпрос приказым луктын.

Куярыште теле лагерь почылтеш

ВЛКСМ Обком бюрон пунчалже почеш, Куяреш 1 январьыште теле пионерский лагерь почылтеш. Тушто Республикысе эн сай отличник-шамыч, ВЛКСМ-ын XX-шо идалыкше лумеш эртарыме соцсоревнованийын организаторжо-шамыч—чылаже 90 йоча, 12 январь марте канаш тӱҥалыт.

Лагерьыште каток, карусель, ече, коньки, моло модышат лийыт.

Пионер паша саемын

Ӱмаште Немдинский пелъ кыдалаш школышто пионер паша начар каен. Тений пионер паша сай кая. Пионер сбор план почеш тылызылан кок гана эртаралтеш. Сборышто тӱрлӧ теме дене беседе лиеш. Тидын мӧнгӧ патефоным шоктена, революционный мурым мурена.

Кошкин Петр.

У Тор'ял район.

ЛИЗА СЕМЫН ТУНЕМЗА

Веткина Лиза Кой-сола пелъ кыдалаш школын (Шернур район) 5-ше классыштыже тунемеш. Тудо школышто ик эн сай тунемшылан шотлалтеш. Лиза але марке ик прогулымат ыштен огыл. Урокышто шып шинча.

Каныме жапым мош тен эртара. Йоча-шамыч коклаште модышым организоватла. Тӱрлӧ сылне мутан литературым лудеш, йолташыже-шамычлан умылтара.

Сай тунеммыжлан да общественный пашам активне ыштен шогымыжлан Лизам школ дирекций шовыч дене пӧлӧклен.

Иванов Иван.

Кукнур кыдалаш школын (Шернур район) 1-ше „А" классыште отлично да сай тунемше-шамыч.

Фото Е. Конаковын.

Лум толын. Йошкар - Оласе 4-ше номыран школышто тунемше-отличник Илисовский Юра ече дене мунчалта.

Фото М. Чуршуковын.

Йошкар-Ола комсомольский конференций

13 декабрьыште Йошкар-Олан IX комсомольский конференцийже почылто.

Конференций кужу жап сово кырен почетный президиумыш Сталин йолташым да тудын лишыл соратникше-шамычым сайлыш.

ВЛКСМ Йошкар-Ола горкомын пашаже нерген отчетный докладым горкомол секретарь Меркулов йолташ ыштыш.

14 декабрьыште отчетный доклад почеш прений лийын. Прениыште 36 ен выступатлен.

Конференций горкомолын пашажым удовлетворительныйлан шотлен.

Поволжский лесотехнический институтлан —20 ий

11 декабрьыште Поволжский Лесотехнический институтлан 20 ий темын.

Поволжский лесотехнический Институт элын ик эн тошто, Казанский Государственный Университет пелен чодра факультет семын 20 ий ожно организоватлалтын. 1930 ийыште университетын тиде факультетше лесотехнический институтыш савыралтын. Институтым Йошкар-Олашке 1932 ийыште кусарыме да кызыт тудын чодра механизаций факультетше уло. 20 ий жапыште институтым 1.643 ен тунем пытарен. Нуно чыланат чодра промышленностьышто ыштат. Нунын коклаште руш, марий, чуваш, татар, мордва, башкир, удмурт да моло калык гычат улыт.

Границе вес велне

США-ште германский шпион-шамычын у процессышт

Ятыр кече ончыч Америкын Соединенный Штатыштыже германский шпион-шамычын процессышт пытыш. Тиде процесс деч вара эше ик тыгай у процесс тӱҥалын. Суд ончыко немецкий шпион Шаков шогалын. Тудо шке фашистский озаже-шамычлан Панамский каналын укрепленный районжо-шамыч нерген сведенийым поген.

Судышто йодыштмо свидетель-шамыч Шаковын посна пункт шамычым сниматлымыже нерген ойленыт. Тудо пункт коч неприятельын военно-морской вийже укрепленный полосаш пурен кертыт ыле.

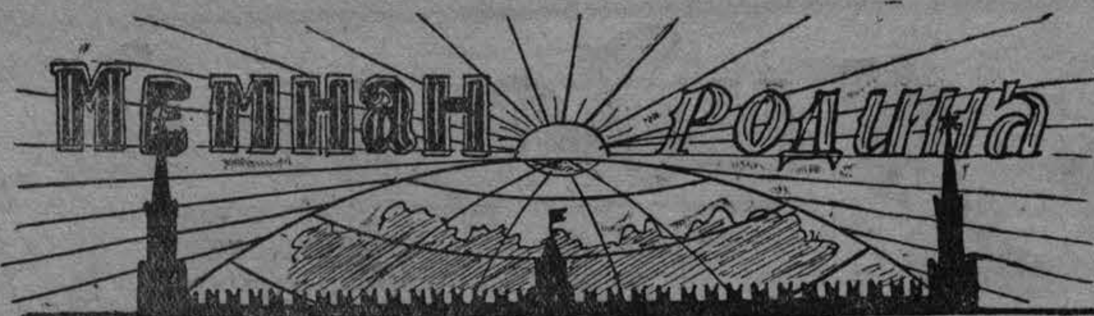
Керес ден Флор Советский Союзыш толыт

Амстердамысе международный шахматный матч-турнирыште сеҥыше Эстонийын чемпионжо Пауль Керес да гроссмейстер Сало Флор декабрь мучашыште СССР-ыш толыт.

Нуно Москваште да Ленинградыште лийыт да советский шахматист-шамыч дене вашлийыт.

Французский пролетариатын чрезвычайный декрет-шамыч ваштареш кучедалмыже. Снимкыште: шахтыш пурымаште бастеватлыше горняк-шамычын пикетышт. Союзфото.

Испанский йоча-шамыч Советский Союзыш толыныт. Снимкыште: испанский йоча-шамыч Ленинградский портышто.

ДЖАМБУЛ КАЗАХСТАНЫШ КАЕН

30 ноябрь гыч Москваште Казахстанын калык певецше орденоносец Джамбул Джабаев уналыкеш илен. 93 ияш акын дек ученый, писатель, студент, школьник-шамыч толыныт. 13 декабрьыште Алма-Аташке каймыже деч ончыч Джамбул адак Москвам ончен коштын.

14 декабрьыште Джамбул Казахстаныш каен.

Писательский общественность Казанский вокзалеш калык певецым шокшын ужатен колтымым организоватлен.

Советский авиамоделист-шамычын международный рекордышт

Тений 30 сентябрьыште новосибирский авиамоделист-шамычын — Николай Трунченковын да Борис Поляковын бензиновый моторан модельышт 66,083 километрым чоҥештен.

9 ноябрьыште харьковский авиамоделист Николай Козловскийын бензиновый моторан гидросамолет модельже ик ганаште кок рекордым ыштен: иктыже ятыр жап чоҥештыме дене (3 минутат 30 секунд), весыже—торашке чоҥештыме дене (25 километрат 542 метр).

Международный авиационный федераций (ФАИ) тиде кум рекорд-шамычым международныйлан пеҥгыдемден.

Модын валыныт

Центральный Осоавиахим Советын лотерей билетше дене Татарский АССР-ысе средний школышто тунемшыже Трухина мотоциклым, научно исследовательский институтын инженерже (Московский область) Косырков—пианиным, Казанский (Симферополь ола)—„М-1" автомашиным модын налыныт.

Павлик Толстоног поездым утарен

Павлик Толстоног Южно-Донецкий кӱртньӧ корнысо Цухурика станцийыште ила. Тудо Новоселидовский школышто тунемеш. Тудлан школышко кӱртньӧ корно мучко каяшыже верештеш.

Шукерте огыл, Павлик школ гыч пӧртылшыжла пудештше рельсым ужын. Тиде годым чодра кокла гыч пассажирский поезд лектын. Шонен шогаш жап лийын огыл. Павлик пионерский галстукшым руден да поезд ваштареш рӱзен каен.

Машинист Павликын сигналжым ужын да поездым чарныктыже шогалтен.

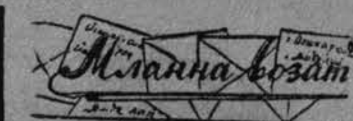
Д. Карасюк.

(„Пионерская правда" гыч).

Ленинградыште Кировский площадьыште 1938 ий 6 декабрьыште С. М. Кировлан почмо памятник.

Фото Агича ден Хайкинын.

Матародо пелэ кыдалаш школышто (Параньга район) юный натуралист кружокым почмо. Микроскоп дене шинчалан койдымо предмет-шамычым ончена. Тӱрлӧ бактерий нерген тунемына. Тун響ктышо Гурьянов Михаил кружокым сай вуйлата.

В. Илларионов.

Мустай школышто (Шернур район) пионерский уголокым почмо. Школ дирекций уголоклан биллиардым, домином, шахматым, кок барабаным, молымат налын пуэн.

Шабдаров Веня.

Кужмарий пелэ кыдалаш школышто (Роҥго район) тунемше-шамыч Демаков Миша, Лебедев Витя, Рябинин Коля „Юледӱр" колхозысо колхозник-шамычлан Всесоюзный калык перепись нерген газет гыч лудын умылтарат.

Загайнов Вачий.

Кужмарий пелэ кыдалаш школышто (Роҥго район) СВБ кружокым почмо. Кружокыш 60 еҥ возалтын. Занятий кӱрылтде эрта. Кружокым Коведяев В. сайын вуйлата.

Загайнов И.

Лаж'ял пелэ кыдалаш школысо (Шернур район) пионер отряд пашам сай шта. Сбор жапыштыже да веселан эрта. Тений 29 тунемше-шамыч пионерыш пурены. V-ше классыште 41 тунемше-шамыч кокла гыч 38 еҥ пионер улыт.

Антропов Н.

Каныш жап веселан эрта

Мемнан школышто каныме жапым веселан эртараш чыла условий ыштыме. Дирекций тунемше-пионер-шамыч верч чот тырша. Шукерте огыл мланна чапле гармоньым налын пуыш. Тунемше-шамыч тидлан пеш куаненыт.

Каныме жап годым пионерский комнатыште гармоньым шоктена, биллиард, шахмат, шашке дене модына. Тӱрлӧ газет-шамычым лудына.

С. Кузнецов.

Шеҥше кыдалаш школ, Морко район,

Кружокыштына 54 тунемше

Школыштына СВБ кружок пашам сайын шта. Кружок вуйлатыше Кузьмин занятийым план почеш жапыштыже эртара.

Религийын осал пашаже нерген туныктышо-шамыч занятийыште кутырмашым эртарат. Кружокна больныце денат кылым чот куча. Теве кодшо занятийыште врач Николаев йолташ „Религия и медицина" теме дене лекцийым ыштыш. Лекцийыш моло тунемше-шамычат толыныт ы л е.

Тимофеев А.

Морко район, Весьшӱргӧ пелэ кыдалаш школ.

ФРАНКО-ГЕРМАНСКИЙ ДЕКЛАРАЦИЙ

Шукерте огыл Франций ден Германий декларацийым подписатленыт. Тиде декларацийым подписатлаш Парижыш (Франций) Германский иностранный паша министр Риббентроп миен.

Франко-германский декларацийыште теве мо ончыктатлен: „Всеобщий мирым кучымо шот дене" кок правительствыжат шке коклаштыже „тыныс да сай отношенийым" ышташ тӱҥалаш увертарат. Кокымшыжо: территорий (мланде) шотышто спорный вопрос уке манын Франций ден Германий коклаcе границым „йӧршӧш" ыштымылан шотлат. Пытартышлан: международный затруднений годым „кок элжымат интересоватлыше чыла вопрос дене шке келшымашыштым пырля аралаш" обязательствым налыныт.

Фашистский Германий ик гана велэ огыл пошкудо эл-шамычлан „тыныс да поро" шонымыжым ӱшандараш тӧчӧн гынат, Австрийым садак поген налын, Чехословакийын ятыр мландыжым шупшын налын. Тыжечын фашистский Германийын „поро" шонымыжо пеш раш пале. Тудын „поро лияш" шонымыжлан нигеат огыт ӱшане.

Франко-германский декларацийГерманийын Франций ӱмбак кержалташ шонымыжым нигунарат ок утаре. Тудын дене Германий Францийым ондала велэ. Вес шот дене Францийлан оборонный пашам лушкыдемдаш полша.

Фашистский Германийын еврей калыкым мыскылмыже да янлыкла поктылмыжо уло эллаcе калыкын шыдыжым чот луктын. Тидын дене тудо вӱран фашизмын могай шакше улмыжым эше ик гана ончыктыш.

Тыгак Францийысе буржуазият шемер калыкым уло вийже дене пызыра. Даладьен вуйлатыше правительствожо шемер калыкын илышыжым начаремдыше да вунын правааштым шыгыремдыше чрезвычайный закон-шамычым луктын. Францийсе пашазе класс буржуазий ваштареш пеҥгыдын шога. Теве 30 ноябрьыште Францийсе пашазе организаций-шамыч правительствын чрезвычайный законжо ваштареш ик кечаш забастовкым эртарен. Всеобщий забастовко французский пашазе классын кредалмашыже кугу событий ыле. Правительство забастовкым организоватлыше-шамычым тюрьмашке петырен, забастовкышто участвоватлыше-шамычым шӱдӧ тӱжем дене паша гыч коранден.

Кызыт Францийыште классовый кучедалмаш утыр пӱсемеш. Садланак французский буржуазий фашистский эл дене ушна да пырля заявленийым подписатла. Но, туге гынат, французский калык фашистский захватчик-шамычын шояк ойыштлан ок ӱшане. Тудо Германийсе калык дене келшен илаш шона да шке эркыше верч пеҥгыдын шога.

„Крестьянская газета" гыч.

Мемнан творчествына

Йӱд йымал мардежше лумым тыш конден

Йӱштӧ кружеважым
Пӧрт окнаш тӱрлен.
Йӱд йымал мардежше
Лумым тыш конден.

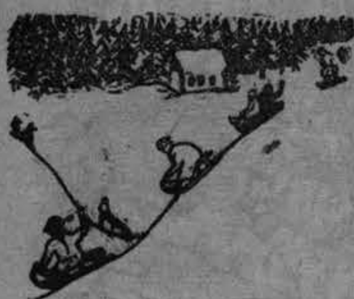
Да кондалын тышке,
Рат дене оптен.
Олыкыш, чодрашке
Тӧшак гань шарен.

Таганлалтын вӱдшӧ,
Янда гай йолга.
Тӱнӧ пешак йӱштӧ,
„Кычыр" лум мура.

Чинче гане йыран
Мамык лум йӱла.
Курыкмышто эрак
Рвезе йӱк шокта.

Ф. И. Маслов.

Кильмезь, Киров область. 1938 ий.

МЕМНАН ТЫГАНЕ МУТ

Мемнам моштен онча кугу элна;
Пакча саска гане лӧзнгын,
Сылнешт пеледын, гордо кушкына
Социализм сай пагыт годым.

Мемнан уке, уке вет орлыкат,
Она ме шинче шинча вӱдым.
Ончал сайрак мемнам, вет тый ужат
Эреак веселам я кечын, йӱдым.

У, кугу школ чолген волгалт ӱжеш,
Лопка омсажым лоштак почын.
Мемнан шинча вет тыште сай ужеш.
Ты рвезе ӱмыр сай пеледмым.

Погена тунемын ушым сайым,
Модына, яндарын муралтал.
Мемнан кушмо сылне пагыт кече
Муро ден да куан ден поян.

Ямле илышналан тау манын
Рвезе шӱмна деч тыгай мутна:
Великий Родина, кугу Сталин,
Отлично ме тунемын кушкына!

Лийына илышын ончыл енже.
Корнына лопка да пешак вик.
Шонымашна лачак икте веле:
Лияш ӱшанле, чапле большевик.

Ф. И. Маслов.

ТЕЛЕ ТОЛЫН

Первой толшо уна семын,
Теле, тыйым вашлияш,
Ончышна ме кажне кечын
Кумыл нӧлтын пӧрт окнаш.

Чиенат да ош ужгатым
Пеш эрдене толынат.
Мучко чаплын сӱр мландым
Ош тӱшакым шаренат.

Угыч толшо теле кечын
Путырак сай мунчалташ.

Рвезе, ӱдыр чпен ечым
Лектыч телым саламлаш.

Эр кинелше киса семын
Чумыргалын курык вак,
Йоча шамыч южым шелын,
Лӱшкен, воштыл мунчалтат.

Куандарше сылне теле,
Лийыч тые поро тан.
Ош ужгат ден кушто веле,
Весела пеш мемналан!

В. Рожнин.

ТЕЛЕ

Угыч толын чапле теле.
Теле кече пеш сӧрая:
Чал кава гыч лумжо веле
„Лыйык-лайык" лӱнгалтал.

Южгыктен мардеж пуалын,
Мамык пыллам нангая.

Ош лум чинчыла коялын,
Мӱндырк йылгыжын кия.

Курыкнажым лум леведын,
Ынде сае мунчалташ.
Чиялалын лекна ечым
Ончык писын чымалташ.

Марпедрабфак студент **А. АЙГУЗИН.**

Ече дене

Могай сылне вет ийгече:
Лум пырче-влак шып йогат.
Ок кой кушнӧ шӧртньӧ кече:
Пыл-влак тудым петырат.

А мардежше велше лумым
Чаманалын пуалеш,
Шижын киса теле шумым
Кож укшлаште тӧрштылеш.

Мемнан таче канышна,
Каена ме ече ден.
Тӱрлӧ верыш коштына,
Теле юж ден шӱлалтен.

Эртена ме корем дене—
Курык кодын шенгелан.
Ты коремым кажне кечын
Шергылтара йӱк мемнан.

„Кычыр-кочыр" ечынаже
Ош лум дене мутлана.
Мемнан рвезе кап-кылнаже
Теле южышто кана.

Федотов Ивван.

Йошкар-Ола.

В. Рожкин

Ой, мом ойлыштам, шке ачамым кучыктем гын, тудо мыйын вуем шалата, я пӧрт гыч кожен луктеш. Мом ышташ? Шӱм пеш йӱла. Шоналтышаш уэш... Йоҥлыш! Йоҥлыш мый лиям. Тыгай шакше пашам ышташ огеш лий. Пионерлан общественный погым шинча сорта семын аралыман. Тидым мый шукертак сай шинчем. Ачамым кучат гын, огыт колто. Тудо садак мыйым кырен ок керт. Пионерлан лӱдман огыл. Сут вор-шамыч ваштареш талын кредалман. Шакше-шамычым кучыктыде ом чарне!" Ӱстел покшеч лектын мӧнгеш-ончеш коштыштеш. Пӧртыштӧ лачак нигеат уке, шагат йол гына „чылтик-чолтик" шоктен коштеш.

„Первой Вачуклан ойлен ончаш возеш. Тудо комсорг, тиде пашам кузе ышташ кӱлеш, йӧным муэш. Варажым колхоз правленийыш шижтарена",—мыжержым чийыш да уремыш ончале. Лачак урем дене Вачук ошкылеш. Эчей уремыш куржын лекте. Капка йӱкым колын Вачукат шенгеке ончале. Эчей тудын деке куржын миен шуо. Вара коктын лудмо пӧрт велыш ошкыльыч.

— Эчей, эрла каныш кечыда вет?

— Каныш кечына шол!

— Туалгын эрла пырдыж газет луктaш полшаш толат?

— Толам! — пенгыдын Эчей пелештыш.

— Вачук, мыйын ик паша тылат ойлышаш уло,— шенгеке пӧртыл ончалын Эчей ойлаш тӱҥале.— Кугарнян кастене мемнан деке Куэр ял Пире пӱ Йыван толын ыле. Ачам дене коктын кок литр аракам йӱыч.

— Кок литрым?—ӧрмалген Вачук пелештыш.

— Мый шке шинчам денак ужым. Лач йӱын, кочкын малаш возым. Вара леведыш йӱмачын йышт ончен, колыштын кийышым. Саде Пире пӱ Йыван ден ачам шыжым мемнан колхоз амбар гыч шым пут шыдаҥым да вич пут шожым шолыштыныт улмаш. Вара ачам кече йыда тудын деке йӱаш коштын. Кызыт адак изарнян йӱдым 35 путым амбар гыч шолыштaш сӧрат. Мом ышташ манат, Вачук?

— Эчей, тиде ойым каласыметлан пеш кугу тау! Арам огыл йошкар галстукет оҥыштет кеча. Тидым кызыт нигеат огеш шинче. Айда тачак правленийыш каена, тиде пашам колхоз председатель Соколовлан ойлена.

— Пеш келша. Ӧет чын, Вачук! Пире-шамыч капканеш верештде огыт код. Мый пионер чапем ом волто! Изарнян йӱдым йӱдвошт ом мале. Правленийыш шижтараш куржын толам, —раш Эчей пелештыш.

Кас рӱмбалге шем шовыржо дене ялым леведе. Йырым-йыр тымык. Тиде жапыште Эчей ден Вачук колхозын правленийышкыже толын пурышт.

Изарнян йӱдым

Йӱд. Лу шагат эрталтен. Куэр ялыште ик пӧртыштат тул огеш кой.

П. Клюкинын сӱретше

Пире пӱ Йыван шем имньыже дене эркын гына ял гыч пасушко йорталтен лекте. Пасушто нимучашдыме кугу поран. Шыде мардеж орышо пирыла „у-у-уй" шоктен пасу гоч шӱшкен эрта.

Йыван кугу тулып дене пӱтыралтын шинчынат, шонен кая: „Юмым пагалет гын, пиалви лият маныт ыле. Тиде чын улмаш. Вотно юмым кумал возым, а таче могай „сай" ийгечым пуэн. Таче йӱдым кумло вич путым огыл, шӱдӧ витле путым тӧргалташ лиеш. Мимеке Сакар кумлан ойлен ончышаш, мешакше уло гын, иктаж витле путым лум пургыжыш шылтен кодаш лиеш... „Ну, Шелма, писынрак йорталте. Таче пашана сай эрта гын, шӱльӧ кочкаш гына ит ӧркане, айда-а,—манын шӱштӧ сола дене „члуп да члуп" кок гана мӱшкыр йӱмачын лупшалын колтыш. Имне писын йорташ тӱҥале...

Эчей шӧлдра ӱмбалне шып кия. „Ынде вашке шучко айдеме толын шуэш дыр"—шона.

Пӧртӧнчылнӧ „тӱҥ-тӱҥ" тӱкалыме йӱк шоктыш. Тӱкалыме йӱкым колын, Сакар конгамбачын кокыралтен волыш. Вара омсам почаш лекте.

—Тулым чӱкташ мо, Йыван кум?

—Нимогай тулат огеш кӱл. Йӱдым тулым чӱктет да еҥ шижын кертеш. Ынде ойлыманат огыл, Сакар кум, таче юмыжат мемнан велышке лийын. Ужат, могай сай ийгечым пуэн. Тарванаш веле кӱлеш, тушко миен вашкеак пӧртылаш ок верешт. Мыняр мешакет уло, чыла нал. Ала иктаж витле путым лум пургыжыш тоен коден кертына. Айда, Сакар кум, вургеметым чие веле".

Сакарат ужгажым чийыш да шкаф гыч пел литр аракам лукто. „Тиде чулымешташлан эм",—шыргыжале Йыван ваштареш. Ик стаканым шке йӱӧ вес стаканым кумажлан кучыктыш.

Пелйӱд жаплан пӧрт гыч лектын кайышт...

Эчей пырыс гай шып кынелын ужгажым чийыш. Уремыш ончале да шыпак правленийыш лектын куржо. Правлений пӧрт омасам почын гына шуктыш, Эчей деч: „Ну кузе, Эчей, Пире пӱ Йыванет толын мо?"—йодыштыт.

(Мучашыже вес №-што лиеш. Тӱҥалтышыжым 57—58 №-лаште луд)

109

У модыш-шамыч

Москвасе „Художественная игрушка“ кооперативный артель шукерте огыл у кукло-шамычым луктын. Снимкыште: у кукло-шамыч.

„Пионерская правда“ гыч.

Изи ең-шамыч

Шуко йоча-шамыч Свифтан „Путешествие Гуливера“ книгажым шинчат дыр. Тушто кугу еҥын изи ең-шамычын илыме элышке кузе логалмыже нерген возалтын. Йоча-шамыч тиде нерген кугу куанымаш дене лудыныт. Нуно тыгай изи ең-шамыч уке улыт, тиде шонен лукмаш велэ,—манын шоненыт. А чынжымак, изи ең-шамычын илыме эл уло. Нуно Средний Африкыште илат, лӱмышт пигмей.

XIX курымышто кок пале путешественник-шамыч Стенли ден Ливингстон Африкын бельгийский Конгон чодраштыже лийыныт. Нуно первой гана изи ең-шамычым ужыныт.

Теве нуно могай улыт: пигмей-шамычын кӱкшытышт 135—145 сантиметр. Тусо кугу ең лу ияш йоча кӱкшыт велэ. Йолышт кӱчык, кидышт кужу. Вуйышт кугу, сангашт лопка.

Изи пигмей ең-шамыч африканский чодраште илат. Итури энер воктен 40 тӱжем наре илыше улыт. Пигмей-шамыч саскам кочкыт. Пушенгыш пеш куштылгын кӱзат. Нуно чапле охотник-шамыч улыт. Шкеныштын первобытный кӱртньӧ вуян стрелаштым тура колтен, кугу обезьяным пуштын кертыт.

Пигмей-шамыч слоным охотитлаш йӧратат. Йӱдым нуно слон дек шып миен, пушенгыш кӱзат. Пушенге гыч кержалтын слонын хоботшым сусыртат. Хобот сусыргымо дене слон кола.

Пигмей-шамычын культурышт пеш ӱлнӧ. Нуно первобытный орудийым: товар олмеш сайын шумымо кӱйым кучылтыт. Мланде пашам огыт ыште. Телым, кеҥежым лышташ дене леведме шалашлаште илат.

А. Г.

1817 ийыште изобретатлыме первой велосипед.

Илышыште первой

◆ Первой йӱкан кинотеатр АмерикынСоединенный Штатыште 1925 ийыште почылтын.

◆ Первой почтовый маркым Английыште 1840 ийыште луктам тӱҥалмыт.

ЗНАМЯ МЕМНАН КИДЫШТЫНА

Кӧн посещаемостьшо лу кече жапыште ик ганат 100 процент лийын огыл? Могай классыште каныш жап годым пурак шикш семын нӧлталт шога? Тиде йодышым тунемме ий тӱҥалме годым пуэда ыле гын, мемнан школысо тунемше-шамыч чыланат ик ганаште: „Тиде 7-ше класс“ манын каласат ыле.

Пионерский актив сайлыме годым староста лан отличник Красильников Игорьым сайлышна. Игорь пашаш виян пиже. Классный погынымаште ме чыланат шкенан классын дисциплинже начар улмо нерген кутырышна. Мемнан дене соревноватлыше 6-шо классым сеҥаш да школыштына куснышо йошкар знамям налаш пунчална.

Классна саемаш тӱҥале. Ваш-ваш чот полшена, дисциплин пудыртышат уке. Школыш коштмашат (посещаемость) ятыр саеме.

Красильников сай организатор. Каныш годым тӱрлӧ модыш дене модмашым организоватла. Тыге вес урокышто сайын тунемына.

Уроклан чылан ямдылалтын толына. Кызыт шкенан пунчална шукталтын: мемнан кидыште йошкар знамя. Тудым ме ниголанат огына пу.

Яметов Петя.

Коклала пелэ кыдалаш школ, Шернур район.

Врачын каҥашыже

МО ТУГАЙ РАК ЧЕР

Рак—пуалше. Но тудо тыгылай пуалше цеч талын кушкеш. Жапыштыже от пытаре гын, йӧсланен колымашке шукта.

Рак коваште ӱмбалнат (тӱрвӧ, оҥылаш йӱмал, оҥ) да кӧргыштат (пищевод, желудок, матке) лийын кертеш.

Ончыч шыгыле семын изирак пуалше лиеш. Но тиде пуалше шыгыле деч талын кушкеш, язван лиеш. Язвочко ниманчат ок тӧрлане, пуалше эре таза тканьыш шарла. Пуалшын ужашышт-шамыч вӱрыш логалытат вес тканьлаш шарлат, тыге адак у пуалшым ыштат. Рак черын пуалшыже ядан веществам луктеш. Тудо яд айдемын вӱржым шагалемда, тудым начарешта, каҥгашта да колымашке шукта.

Рак черын кушеч пижмыжым эше палыме огыл. Тиде черланымаш заразныйлан огеш шотлалт. Наследство дене огеш пуалт. Шукыжым рак чер дене еҥ-шамыч 40 ден 60 ий гутлаште черланат.

Рак чер кужун раздражитлыме верыште лиеш, манын медицинский науко ончыкта. Садланак вет тамакам шупшшо-шамычын тӱрвешышт рак лиеш, катарре ден желудко язван еҥын—рак желудка лиеш, азам шуко ыштыше ӱдрамашын—матке рак, оҥ железа рак лиедат.

Организмын общий состоянийын могай улмыжат кугу значенийан. Тидланак рак дене чылан огыт черлане, южгынам (чын, пеш шуэн) ракым шкеак сеҥымашат лиеда.

Чот шарлыше, вараш кодын палыме ракым вашке, але йӧршынат тӧрлаташ огеш лий. Тыгай илышым пытарыше чер дене кучедалаш, тудын улмыжым ончычак палаш кӱлеш.

Кеч могай пуалше, шукыжым талын кушшо, вашке тӧрланыдыме язвочко, кужун шуйнышо катарр желудко да матке гыч вӱр лектыш тӱҥалме лийыт гын, вашке гына врач деке каяш кӱлеш. Ида мондо, рак дене черланымашым вашке палыме гына тудын деч ойырлаш эрыкым пуа.

Тидлан мемнан элыште чыла уло. Медицинский полыш кӱлешан чыла еҥ-шамычым яра ончышо шуко поликлиник, больница-шамыч улыт. 100 утла специальный учреждений-шамыч рак чер дене кучедалыт. Ракым эн вашке палашлан 4000 утла рентгеновский кабинет-шамыч улыт.

Рак черым эмлаш мемнан пеш шуко хирургический больница-шамыч, рентгеновский ден радиевый установко-шамыч ышталтыныт. Тиде пашам сайын шындышаш верч кызыт СССР-ыште чарныде научный паша-шамыч ышталтыт. Садлан, чыла тӱняштат рак дене черланымаш шукемеш гынат, СССР-ыште рак чер дене колымаш иземеш.

Рак чер дене черланымаш лӱдмашым да йӧсланен колымо нерген шонымашым конда. Но мемнан ынде рак чер деч лӱддымӧ лияш чыла данныят уло.

Доктор А. Либерфарб.

УРОК ДЕЧ ВАРА

Географический йодыш

Совет Ушемыште улшо могай энер ӱзгарын лӱмжым ончыкта да кушко йоген пура?

Долгов Миклай.

Сотнур кыдалаш школ.

Логогриф

Теҥызыште, ерыште
Мый лиям.
Кудалтен мошто
Ик буквам—
Мый чыладам ужам.

Афанасьев Зосим.

Морко район, Шеҥше ПКШ.

Тушто

Шулдыржым лупша, а чоҥештенже ок керт.

Иванов Йыван.

У-Тор'ял район.

Охотник

(Шутко)

Охотник (меран-шамычлан): Э-эй, шогыза! Патроным шӱшмеш вучыза!

С. Гаврилован сӱретше

ТУШТАН СӰРЕТ

Охотник ик эрден чодраш лектын каен. Кенета тудо мерангым ужын. Меранг тудын дечын кудал шылын. Кушто тудо?

Метаграмме-шамыч

„К“ден—пушенге,
„В“ден—ужашыже.
„Ш“ден—шурно.

И. Молчанов.

Ярбан пелэ кыдалаш школ,

* * *

„Й“ден—природышто лиеш,
„К“ден—пушенгын лиеш,
„В“ден—илышлан кӱлеш.

Очеев Саню.

Марий-Турек район, Олор ПКШ.

Ответ-шамыч

(56-шо №-ым ончо)

АНАГРАММЕ. Пий—ий.

ШАРАДЕ-ШАМЫЧ. 1. Турий; 2. Донбас; 3. Китай.

ТУШТО. Омса кыл.

Ответым чыла задачылан эн ончыч чын колтышо-шамыч: Казаков Иван (Помар кыдалаш школ, Звениге район), Смоленцев Серафим (Йошкар-Ола, музыкально-театральный училище), Громов Иван (Йошкар-Ола район, Ярбан ПКШ).

(57-ше №-ым ончо)

ШАРАДЕ. Кишке.

ГЕОГРАФИЧЕСКИЙ ЙОДЫШ. Или энер. Тудо Балхаш ерыш йога.

Эн ончыч чын ответым колтышо-шамыч: Очетов Васлий (Сотнур район, Пӧт'ял пелэ кыдалаш школ), Загайнов Миклай (Йошкар-Ола, музыкальный школ).

Отв. редактор—

И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—994. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.